

Český jazyk a literatura

Charakteristika předmětu

Předmět je rozdělen na tři disciplíny – literární výchovu, jazykovou výchovu a komunikační a slohovou výchovu, které tvoří svébytné celky, ale zároveň jsou ve výuce často propojovány.

Z hlediska vzdělávacích oblastí RVP pro gymnázia je předmět součástí oblasti Jazyk a jazyková komunikace, přičemž určité výukové celky zasahují do oblastí Člověk a příroda, Člověk a společnost, Umění a kultura a Informatika a informační a komunikační technologie.

Během výuky předmětu ve čtyřletém studiu a ve druhé polovině studia osmiletého se studenti učí zejména:

- interpretovat literární text s využitím literárněvědné terminologie
- vyjadřovat se ve formě mluvené i psané adekvátně ve vztahu k příslušné komunikační situaci
- spolupracovat v rámci týmu na zadaném výstupu (např. třídní zpravodaj, divadelní scénka)
- orientovat se v dějinách české i světové literatury
- zaujímat k různým jazykovým sdělením vlastní postoj

Hodinová dotace

1. ročník – 4 hodiny týdně, kvinta – 3 hodiny týdně
2. ročník / sexta – 3 hodiny týdně
3. ročník / septima – 4 hodiny týdně
4. ročník / oktáva – 4 hodiny týdně

Doplňkem ŠVP českého jazyka a literatury jsou tzv. manuály k ŠVP, které specifikují soubor pojmů, jejichž znalost je v určitých ročnících (1. – 3. / kvinta – septima) testována prostřednictvím srovnávacích testů.

1. ročník

Téma ŠVP	Výstup ŠVP	Učivo ŠVP	Průřezová témata	Oblast průřezového tématu	Vazby na předmět	Co váže
Literární výchova						
Co je literatura?	Rozliší fikci a skutečnost; dokáže uvažovat o morální a ideologické dimenzi literárního díla; na základě konkrétních příkladů popíše vztah mezi jazykem spisovným a „jazykem básnickým“; rozliší různé funkce literárního díla (např. estetickou); dokáže prostřednictvím přesvědčivé argumentace zhodnotit konkrétní literární dílo.	Literární dílo jako fikce / model života a světa / příznakové užití jazyka / něco ne-pragmatického / něco hodnotného.	OSV + MV	Mravní rozměr komunik ačních aktů + Rozezná ní společenské a estetické	SVF	Filosofie – péče o ducha

				é hodnoty sdělení v různých sémiotických kódech		
Teorie literatury	Rozliší lyrický, epický a dramatický text; rozezná na základě textu charakteristické rysy literárních druhů a žánrů; rozezná autora, vypravěče / lyrický subjekt, postavy; postihne vztah mezi nimi a způsob, jak jsou textem vytvářeny; rozezná typy promluv; nalezne v textu motiv, téma; orientuje se v principech kompoziční výstavby textu; nalezne v textu tropy a figury; rozliší vázaný a volný verš; určí typ rýmového schématu.	Literární druhy a žánry. Autor x vypravěč / lyrický subjekt. Typy promluv. Motiv a téma. Typy kompozice. Tropy a figury. Druhy verše. Rýmová schémata.				
Interpretace literárního díla	Nalezne v textu požadované informace; postihne hlubší (symbolizující) význam situace konstruované textem; postihne podtext; rozezná různé možné způsoby čtení a interpretace textu, rozezná eventuální dezinterpretaci textu; porovná informace z různých textů; dovede při práci s různými druhy textů využít s porozuměním základní literárněvědné pojmy; dovede při práci s různými druhy textů využít poznatků z jiných disciplín podstatných pro porozumění danému textu.	Interpretace jako aktivní a kulturně podmíněný proces. Interpretace x nadinterpretace. Různé způsoby čtení (např. doslovné x alegorické). Komparace literárních textů.	OSV + VMEGS	Hodnot a rozmanitosti projevů života, kultury a každého jednotlivého člověka + Žijeme v Evropě	ESV	Umělecká tvorba a komunikace
Kapitoly z dějin literatury I	Prokáže základní přehled o vývoji české a světové literatury daného období (včetně proměn žánrů, okolností tvorby, recepce textů atp.); přiřadí text na základě charakteristických rysů k příslušnému období; ve vybraných dílech a ukázkách objevuje dobové představy o životě a světě; zamýšlí se nad podobnostmi a rozdíly s dnešními (především svými vlastními) ideály a hodnotami.	Starověká literatura Blízkého východu. Bible – Nový zákon. Antika. Středověk. Literatura a reformace. Renesance. Baroko. Klasicismus. Preromantismus.	OSV + VMEGS	Hodnot a rozmanitosti projevů života, kultury a každého jednotlivého člověka + Žijeme v Evropě	D, SVF, ESV	
Jazyková výchova						
Úvod do jazykovědy,	Pracuje s představou jazyka jako systému a dokáže určit, které	Jazykověda a jazykový systém.	OSV	Sociální komunik	D, SVF	

vývoj jazyka, útvary českého jazyka	jazykovědné disciplíny se zabývají jednotlivými rovinami tohoto systému; identifikuje důležité mezníky vývoje češtiny; rozliší spisovný jazyk, nářečí a obecnou češtinu; rozezná útvary a funkční prostředky užívané v textu (např. obecná čeština, dialekty, argot, slang); při vlastní tvorbě samostatně pracuje se základními jazykovými příručkami.	Základy vývoje českého jazyka. Útvary českého jazyka. Základní jazykové příručky (Pravidla pravopisu, mluvnice, Slovník spisovné češtiny).		ace		
Zvuková a grafická stránka jazyka	Využívá znalost pravopisné normy při tvorbě vlastního textu; zdůvodní správné psaní použitím příslušného pravidla; spisovně vyslovuje česká a běžně užívaná cizí slova.	Pravopisná norma. Spisovná výslovnost.	OSV	Sociální komunikace		
Komunikační a slohová výchova						
Úvod do stylistiky	Určí funkce textu; přiřadí text k funkčnímu stylu; určí slohový postup; charakterizuje komunikační situaci vytvářenou textem.	Slohotvorní činitele (zejména komunikační situace, funkce, adresát). Funkční styly. Slohové postupy.	OSV	Sociální komunikace		
Slohové útvary I	Přiřadí text na základě typických jazykových prostředků k prostěsdělovacímu / uměleckému funkčnímu stylu; odliší v daném kontextu výrazy příznakové (netypické); ve vlastní tvorbě zpracuje zadané téma; orientuje se v komunikační situaci vymezené zadáním písemné práce; zvolí jazykové prostředky adekvátní funkcím textu; využije informace z výchozích textů; vytvoří myšlenkově ucelený, strukturovaný a koherentní text.	Funkční styl prostěsdělovací a umělecký. Popis prostý a subjektivně zabarvený, charakteristika, vypravování.	OSV	Sociální komunikace		
Kultura mluveného projevu I	Správně umísťuje přízvuk; ve svém projevu pracuje s větou melodií, tempem, silou hlasu; dokáže srozumitelně přednést úryvek z básnického a prozaického textu; zná typické jazykové a kompoziční prostředky řečnického stylu; dokáže je identifikovat ve vyslechnutých projevech a využít je ve vlastních vystoupeních; uvědoměle pracuje s prostředky nonverbální komunikace.	Řečnický styl. Nonverbální komunikace. Přízvuk, větná melodie. Recitace.	OSV	Sociální komunikace	ESV	Vokální činnosti
Vyhledávání a zpracování informací	Učí se vyhledávat a třídit informace; vyhledává klíčová slova, formuluje důležité myšlenky textu; učí se uspořádat informace s ohledem na posluchače; vytváří výpisky, prezentaci a	Vyhledávání informací, výpisky. Prezentace, diskuse.	OSV	Hodnot a lidské spolupráce	IVT	

účastní se skupinových diskusí.

2. ročník

Téma ŠVP	Výstup ŠVP	Učivo ŠVP	Průřezová témata	Oblast průřezového tématu	Vazby na předmět	Co váže
Literární výchova						
Kapitoly z dějin literatury II	Prokáže základní přehled o vývoji české a světové literatury daného období (včetně proměn žánrů, okolností tvorby, recepce textů atp.); přiřadí text na základě charakteristických rysů k příslušnému směru; ve vybraných dílech a ukázkách objevuje dobové představy o životě a světě; zamýšlí se nad podobnostmi a rozdíly s dnešními (především svými vlastními) ideály a hodnotami.	Český preromantismus. Romantismus. Český romantismus. Realismus. Český realismus a novoromantismus. Symbolismus.	OSV + VMEGS	Hodnot a rozmanitosti projevů života, kultury a každého jednotlivého člověka + Žijeme v Evropě	D, SVF, ESV	
Literární kritika	Vyhledá a vyloží recenze v tištěných i elektronických médiích; při psaní vlastní recenze využívá literárněvědné terminologie.	Recenze v médiích. Literárněvědná terminologie – opakování a upevnění.				
Divadelní adaptace literárního textu	Získá základní informace o fungování divadla; uvědomuje si specifickou divadelní inscenace jako součásti literatury; podílí se na přípravě divadelního představení skupiny studentů / třídy.	Divadlo a jeho chod (herec, režisér, dramaturg atd.). Knižní drama x inscenace. Dramatizace literárního textu (týmový / třídní projekt).	OSV + MV	Hodnot a lidské spolupráce + Práce v produkčním týmu „školního média“	ESV	Obrazové znakové systémy
Jazyková výchova						
Morfologie	Určí slovnědruhovou platnost slova; správně skloňuje a časuje slovní druhy a tvoří spisovné tvary slov.	Slovní druhy a mluvnické kategorie.				
Slovotvorba	Rozliší základní způsoby tvoření slov v češtině; určí ve slovním tvaru předponu, kořen, příponu, koncovku; určí základové slovo ke slovu odvozenému.	Odvozování, skládání, zkracování. Morfematický x slovotvorný rozbor.				
Lexikologie	Postihne význam pojmenování v daném	Slovní zásoba	MKV	Jak		

	kontextu i mimo něj; nalezne v daném kontextu nevhodně užitá slova, případně za něj vybere vhodnou náhradu; nalezne k pojmenování v daném kontextu synonyma a antonyma; rozezná obrazné a neobrazné pojmenování; rozezná útvary a funkční prostředky užitá v textu (např. knižní, archaická a expresivní jazykové prostředky).	z hlediska významu a slohového zabarvení.		používat jazyk, aby byl zbaven rasistických a diskriminujících výrazů		
Komunikační a slohová výchova						
Kapitoly z mediální výchovy	Uvažuje o vlivu médií ve společnosti i na svůj vlastní život; rozliší vyjádření domněnky a tvrzení s různou mírou pravděpodobnosti od faktického konstatování; rozezná v textu prvky manipulace, podbízivosti, ironie, nadsázky; v týmu se spolužáci vytvoří a zveřejní číslo školního časopisu / třídní zpravodaj dle předem dohodnutých pravidel; v týmu se spolužáci prezentuje a hodnotí aktuální společenskou událost.	Média. Fakta x názory. Manipulativní strategie. Zpravodajství (kolektivní prezentace). Reklama. Tvorba a vydání časopisu / zpravodaje (týmový projekt).	OSV + MV	Hodnot a lidské spolupráce + Rozvíjení kritického odstupu od podnětů přicházejících z mediálních produktů		
Slohové útvary II	Přiřadí text na základě typických jazykových prostředků k publicistickému funkčnímu stylu; odliší v daném kontextu výrazy příznakové (netypické); ve vlastní tvorbě precizuje dosavadní dovednosti; prokáže šíři a pestrost slovní zásoby; používá pojmenování v odpovídajícím významu.	Funkční styl publicistický. Zpráva / článek, reportáž, recenze.	OSV	Sociální komunikace		
Kultura mluveného projevu II	Využívá a zlepšuje dosavadní rétorické dovednosti; dokáže svůj projev skloubit s vybranou rolí v rámci týmu.	Dramatizace literárního textu, kolektivní prezentace (týmové projekty).	OSV	Hodnot a lidské spolupráce	ESV	Vokální činnosti

3. ročník

Téma ŠVP	Výstup ŠVP	Učivo ŠVP	Průřezová témata	Oblast průřezového tématu	Vazby na předmět	Co váže
Literární výchova						
Kapitoly z dějin	Prokáže základní přehled o vývoji české	Dekadence a	OSV +	Hodnot	D, SVF,	

literatury III	a světové literatury daného období (včetně proměn žánrů, okolností tvorby, recepce textů atp.); přiřadí text na základě charakteristických rysů k příslušnému směru / vývojové tendenci; ve vybraných dílech a ukázkách objevuje dobové představy o životě a světě; zamýšlí se nad podobnostmi a rozdíly s dnešními (především svými vlastními) ideály a hodnotami.	symbolismus. Varianty postsymbolismu. Dada a expresionismus. Modernismus. Ztracená generace. Avantgarda. Pragmatická generace. Existencialismus. Spiritualismus. Reprezentace totalitarismu v literatuře. Beat Generation. Absurdní drama.	VMEGS	a rozmanitosti projevů života, kultury a každého jednotlivého člověka + Žijeme v Evropě	ESV	
Filmová adaptace literárního textu	Získá základní představu o fungování filmu; uvědomí si rozdíly mezi médiem literatury a médiem filmu; své znalosti prokáže v praxi.	Film a jeho složky (např. kostýmy a masky, hudba a zvuk, kamera, střih, herectví). Tvorba krátkého filmu (týmový / třídní projekt).	OSV + MV	Hodnot a lidské spolupráce + Práce v produkčním týmu „školního média“		
Jazyková výchova						
Syntax	Určí větné členy, provede analýzu souvětí; nalezne odchylky od pravidelné větné stavby, případně chybný větný celek opraví; nalezne syntaktické nedostatky, případně vybere nejvhodnější opravu (např. předložky, spojovací výrazy, slovosled).	Větné členy. Věta a souvětí. Odchylky od pravidelné větné stavby. Slovosled.				
Textová syntax	Posoudí celkovou výstavbu textu, nalezne její případné nedostatky; doplní podle smyslu vynechané části textu; uspořádá části textu v souladu s textovou návazností; rozliší různé typy textu (např. předmluva, doslov, vlastní text).	Textová návaznost. Paratexty.				
Komunikační a slohová výchova						
Slohové útvary III	Přiřadí text na základě typických jazykových prostředků k odbornému funkčnímu stylu; odliší v daném kontextu výrazy příznakové (netypické); ve vlastní tvorbě precizuje dosavadní dovednosti; uplatňuje zásady	Funkční styl odborný. Výklad, úvaha, odborná recenze.	OSV	Sociální komunikace		

	syntaktické a kompoziční výstavby textu; ovládá zásady výstavby větných celků; respektuje formální prostředky textové návaznosti.					
Kultura mluveného projevu III	Využívá a zlepšuje dosavadní rétorické dovednosti; na základě několika odborných zdrojů vytvoří referát na zadané téma; v roli referenta je schopen řídit následnou diskusi; v roli posluchače aktivně naslouchá a formuluje otázky na referenta.	Referát, diskuse.	OSV	Hodnot a lidské spolupráce	ESV	Vokální činnosti

4. ročník

Téma ŠVP	Výstup ŠVP	Učivo ŠVP	Průřezová témata	Oblast průřezového tématu	Vazby na předmět	Co váže
Literární výchova						
Kapitoly z dějin literatury IV	Prokáže základní přehled o vývoji české a světové literatury daného období (včetně proměn žánrů, okolností tvorby, recepce textů atp.); přiřadí text na základě charakteristických rysů k příslušnému směru / vývojové tendenci; ve vybraných dílech a ukázkách objevuje dobové představy o životě a světě; zamýšlí se nad podobnostmi a rozdíly se svými vlastními ideály a hodnotami.	Experimentální poezie i próza (např. francouzský nový román), socialistický realismus, magický realismus, postmoderna, underground a exil, proměny reflexe války a konfliktu (včetně současných podob).	OSV + VMEGS	Hodnot a rozmanitosti projevů života, kultury a každého jednotlivého člověka + Žijeme v Evropě	D, SVF, ESV	
Ústní rozbor a prezentace literárního díla	Představí knihu ze svého osobního kánonu; využívá všech získaných interpretačních dovedností; vyhledává rozšiřující poznatky v odborné literatuře; formuluje svůj postoj k danému dílu a jeho jednotlivým složkám; v roli referenta je schopen řídit následnou diskusi; v roli posluchače aktivně naslouchá a formuluje otázky na referenta.	Vyhledávání informací, interpretace, diskuse.	OSV	Hodnot a lidské spolupráce	ESV	Vokální činnosti
Komplexní analýza neznámého literárního textu, srovnávací	Využije dosavadní znalosti z dějin literatury a přiřadí zadaný úryvek k určitému literárnímu směru / období; na základě znalostí o vývoji literatury dokáže popsat podobnosti a rozdíly mezi vybranými obdobími; tyto znalosti	Komplexní analýza neznámého literárního textu (= výstupní test B), srovnávací			D	

argumentační esej	využije v písemné interpretaci konkrétních literárních děl.	argumentační esej (domácí práce).				
Non-fiction	Prohlubuje schopnost rozlišit fikci a skutečnost (např. zvažuje stylizovanost ne-fikčních textů); samostatně vyhledá několik ne-fikčních textů poskytujících rozšiřující informace k některému titulu ze svého osobního kánonu; příslušné informace využije v argumentačním eseji a ústním rozboru literárního díla.	Non-fiction (paměti, biografie, autobiografie, korespondence, deníky). Deníkovost v české literatuře 2. poloviny 20. století (např. Vaculík).				
Populární literatura	Kriticky pracuje s představou populární literatury vymezené vůči literatuře „vysoké“; seznámí se s vybranými popkulturními žánry a postupy.	Vztahy mezi populární a „vysokou“ literaturou. Vybrané popkulturní žánry (červená knihovna, detektivka, komiks, fantasy, sci-fi) a postupy (např. stereotypizace).				
Jazyková výchova						
Komplexní jazykové rozbory	Samostatně provádí rozbory neuměleckých textů z hledisek všech jazykových rovin (zvuková, grafická, morfologická, slovtvorná a lexikální, syntaktická).	Komplexní jazykový rozbor (= výstupní test A).				
Korektury textů	Nalezne v textu chybný (nekodifikovaný) tvar slova, případně ho opraví.	(= součást výstupního testu A).				
Komunikační a slohová výchova						
Slohové útvary IV	Přiřadí text na základě typických jazykových prostředků k příslušnému funkčnímu stylu (včetně uměleckého a administrativního); odliší v daném kontextu výrazy příznakové (netypické); ve vlastní tvorbě precizuje dosavadní dovednosti.	Funkční styl administrativní. Funkční styly – shrnutí. Motivační dopis, životopis, úřední dopis.	OSV	Sociální komunikace		

Volitelné předměty

Literatura a film (pro 3. ročník / septimu)

Seminář je určen pro studenty, kteří se chtějí naučit vykládat filmy a rozpoznávat podobnosti a rozdíly mezi filmem a literaturou (vhodné k maturitní ústní zkoušce z ČJL). Rovněž pro ty, kteří chtějí prohloubit svou schopnost produkovat odborné texty - mluvené (prezentace) i psané (esej).

Student bude v semináři směřovat k následujícím cílům: umět napsat a) literární a filmovou recenzi, b) srovnání filmu a literárního díla, ale také např. komiksu; c) umět zasadit film do příslušného (např. kulturního, žánrového) kontextu; d) zvládnout vytvořit přesvědčivou prezentaci a obhájit své názory v diskusi.

Interpretací (nejen) k tvorbě (pro 3. ročník / septimu)

Seminář je určen pro studenty, kteří se chtějí zdokonalit v interpretaci a chtějí prohloubit svoji přípravu na písemnou část maturity z ČJL; pro ty, kdo se zajímají o tvůrčí psaní a literaturu vůbec.

Budeme se zabývat jednotlivými možnostmi interpretace různých textů a sledovat, jakými prostředky je možné dosáhnout rozličných účinků na čtenáře. Tyto analýzy nám poslouží mj. k tomu, abychom zdokonalili své vlastní tvůrčí schopnosti. Studenti pak bezpečně zvládnou nejen maturitní slohové útvary (vyprávění, popis, charakteristika...). Kromě toho studenti také zlepší své schopnosti porozumět textu.

Maturitní minimum z českého jazyka a literatury / Texty a kontexty (pro 4. ročník / oktávu)

Seminář je určen pro studenty, kteří chtějí prohloubit svou přípravu na maturitní ústní zkoušku z ČJL a didaktický test z ČJL. Studenti budou do příslušných seminářů rozřazeni na základě výsledků srovnávacího testu z jazyka a literatury z 1. ročníku / kvinty, 2. ročníku / sexty a jednoho dalšího testu.

Hlavním cílem semináře je systematické rozvíjení schopnosti interpretace uměleckého a neuměleckého textu. Studenti si vyzkouší simulaci ústní zkoušky. Naučí se pracovat s různými odbornými zdroji vhodnými pro přípravu k maturitě z ČJL. Seznámí se s typy úloh přítomnými v maturitním didaktickém testu a naučí se je řešit.

Média a rétorika (pro 4. ročník / oktávu)

Seminář je určen pro studenty, kteří chtějí prohloubit svou přípravu na maturitní slohovou práci z ČJL, kultivovat mluvený projev pro ústní část maturitní zkoušky, či připravit se na přijímací zkoušky na vysoké školy – na obory jako žurnalistika, tvůrčí psaní a publicistika, komunikace v médiích, český jazyk a literatura atp.

Nacvičíme útvary publicistického (fejton, zprávu, řízený rozhovor, reportáž) a řečnického stylu (projevy při různých příležitostech, moderovanou diskusi atp.) Budeme analyzovat reklamu a ukázky z televizních mluvených projevů (talkshow či televizní debaty).